

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

پردیس آموزش های نیمه حضوری

بررسی مقایسه ای سواد رسانه ای دختران و پسران دانش آموز مقطع متوسطه

"مطالعه موردی دبیرستان های شهر کرمان"

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی

استاد راهنما: دکتر حسینعلی افخمی

استاد مشاور: دکتر علی اصغر کیا

دانشجو: عباس تقی زاده

سال تحصیلی

1389-1390

چکیده

سواد رسانه ای ، سواد جدید در قرن بیست و یکم است که توانایی در زمینه های دسترسی ، تحلیل ، ارزیابی ، برقراری ارتباط با پیام های رسانه ای در اشکال مختلف و تفکر انتقادی را شامل می شود.

در تحقیق حاضر، وضعیت سواد رسانه ای دانش آموزان مقطع متوسطه و به طور خاص دانش آموزان سال چهارم دبیرستان های شهر کرمان بررسی شده است . مهمترین مساله تحقیق این است که : میزان سواد رسانه ای دختران و پسران دانش آموز مقطع متوسطه در چه سطحی است و ارتباط بین سواد رسانه ای و جنس، رشته های تحصیلی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی چگونه است؟

انجام تحقیق حاضر به کمک روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه صورت گرفت . ابتدا پرسش نامه طراحی شد و براساس جامعه آماری تعریف شده ، در اختیار 400 دانش آموز قرار گرفت. پس از تکمیل شدن پرسش نامه ها ، در سطح آمار توصیفی و استنباطی، نتایج تحقیق استخراج گردید.

براساس نتایج حاصل از آزمون فرضیه ها مشخص شد : سواد رسانه ای دانش آموزان پسر از دانش آموزان دختر بالاتر است. همچنین بین سواد رسانه ای و رشته تحصیلی ارتباط معنادار وجود دارد . به گونه ای که سواد رسانه ای دانش آموزان رشته ریاضی فیزیک از دانش آموزان رشته علوم تجربی بیشتر است و دانش آموزان رشته علوم انسانی در سطح پایین تری از سواد رسانه ای نسبت به بقیه قرار دارند.

همچنین میان پایگاه اقتصادی - اجتماعی با سطح سواد رسانه ای رابطه معنادار، برقرار است. به طوری که دانش آموزان پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالاتر از سطح سواد رسانه ای بالاتری نسبت به دانش آموزانی برخوردار هستند که خانواده های آنها در پایگاه اقتصادی - اجتماعی پایین تری قرار دارند.

این تفاوت برای استفاده از رسانه های مکتوب ، براساس پایگاه اقتصادی - اجتماعی معنادار نیست که به میزان پایین بودن مطالعه مطبوعات در جامعه دانش آموزی و خانواده ها برمی گردد . اما بین سطح پایگاه اقتصادی - اجتماعی با میزان استفاده از اینترنت رابطه معناداری وجود دارد و دانش آموزان پایگاه بالاتر ، نسبت به دانش آموزانی که خانواده هایشان در پایگاه اقتصادی - اجتماعی پایین تری قرار دارند، از اینترنت ، بیشتر استفاده می کنند. این مطالعه نشان داد که به طور کلی سواد رسانه ای دانش آموزان سال چهارم متوسطه به عنوان خروجی های انسانی آموزش و پرورش، با میانگین کلی 2/69 در سطح متوسط است . نتایج تحقیق پرداختن به آموزش های سواد رسانه ای در مدارس را امری ضروری نشان می دهد که بایستی مورد توجه نظام آموزشی کشور قرار گیرد.

واژه های کلیدی: سواد رسانه ای، آموزش رسانه ای، دانش آموزان مقطع متوسطه، دسترسی و استفاده، تحلیل و ارزیابی، تولید پیام، تفکر انتقادی.

پیشگفتار

سالها از طرح موضوع سواد رسانه ای در جهان می گذرد و ضروری است در کشور ما در این زمینه پژوهش های لازم انجام شود. پایان نامه حاضر شروعی برای بررسی وضعیت سواد رسانه ای دانش آموزان در کشور است . برای به دست آوردن نتایجی که بر پایه آنها بتوان تصویری روشن و علمی از سواد رسانه ای دانش آموزان ترسیم نمود محقق به عنوان عضوی کوچک از خانواده بزرگ آموزش و پرورش، انگیزه زیادی داشت ؛ انگیزه ای که همراه با راهنمایی و مشاوره اساتید محترم، در مسیر علمی و اصولی قرار گرفت؛ به تدریج کامل شد و در قالب طرح پایان نامه تجسم یافت.

با مطالعات اولیه و جمع بندی فصل های اول و دوم و انتخاب روش های پژوهشی، پرسش نامه تدوین و با همکاری مسئولان و کارشناسان ادارات آموزش و پرورش و مدیران مدارس و دانش آموزان در بین 400 نفر از دانش آموزان سال چهارم دبیرستان های شهر کرمان به عنوان نمونه آماری، توزیع شد. داده ها جمع آوری و کارهای آماری انجام شد و نتایج استخراج و فصل های چهارم و پنجم تکمیل گشت.

امید پایان نامه حاضر که با لطف خداوند، راهنمایی ها، همکاری و همراهی هاهی بس یاری تدوین یافته است بتواند شعله سواد و آموزش سواد رسانه ای را در آموزش و پرورش کشور به عنوان محتوای درسی لازم برای ددانش آموزان روشن کرده و با پژوهش های بعدی بر روشنایی و غنای آن افزودن شود.

تقدیر و تشکر

از وقتی که ایده ای در ذهن نقش می بندد و به موضوعی سوال برانگیز تبدیل می شود ؛ تا رسیدن به پاسخ ، راهی طولانی، رازگونه و پرمعما را باید پیمود . راهی که اگر در کنار یاری خداوندگار ، همراهی دیگران نباشد ، ناتمام می ماند. اما زمانی که راهنمایی و همراهی های اساتید، مسئولان، کارشناسان، خانواده و دیگران با تلاش آدمی جمع می شود حاصل آن فراتر و بینهایت بزرگتر از تصور می گردد. و اگر این همراهی و همکاری های ارزنده، نبود پایان نامه حاضر نیز نبود.

در ابتدا خدای متعال را شاکرم که لطفش چون همیشه با بنده کمترینش همراه بود و انسان های خوب و برگزیده اش را بر سر راهم قرارداد تا یاریگرم باشند.

نشستن در سرکلاس های دوره کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی ، امکان پذیر نبود اگر همراهی ها و فداکاری های بیدریغ خانواده ام نبود؛ همسر و دو فرزند عزیزم. همچنین خانواده خود و همسر و خویشاوندانی که در کنارمان بودند.

اما باید از استاد برجسته گروه ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی جناب آقای دکتر حسینعلی افخمی ، استاد راهنمای تحقیق تقدیر کنم که راهنمایی پایان نامه را پذیرفتند و علاوه بر آموختن آموزه های اخلاقی و علمی در همه مراحل کار، روشنگر و راهنمای مسیر تحقیق بودند. بی شک اگر تاکیدات علمی ایشان نبود امکان دفاع، به عنوان نخستین پایان نامه ورودی های 88 میسر نمی گشت.

مشاوره های اندیشمندانه جناب آقای دکتر علی اصغرکیا، استاد مشاور پایان نامه و مدیر گروه ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی را ارج می نهم که با مشاوره هایشان، برغنای علمی تحقیق ، بسیار افزودند. از آقای دکتر داوود زارعیان که با دقت و حوصله فراوان، بررسی و داوری پایان نامه را عهده دار بودند تقدیر می نمایم.

از اساتید محترم گروه ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی، برای علم آموزی هایشان در کلاس های درس و کمک به محقق بویژه آقایان : دکتر رحمان سعیدی، دکتر علی اصغرکیا، دکتر سید رضا نقیب السادات، دکتر علیرضا حسینی پاکدهی، دکتر اسماعیل قدیمی، دکتر عباس اسدی، دکتر محمد رضا رسولی، دکتر ابراهیم جعفری، دکتر نادرمنصورکیایی، دکتر سلسله ، دکتر رضا حقی و دکتر اکبراسترکی و خانم ها: دکتر چگینی و دکتر بیات تشکر می نمایم. در کنار آن باید از آقای دکتر امین زاده، مدیر پردیس دانشگاه علامه طباطبایی تقدیر کنم و مساعدت های ارزنده شان در زمینه امور مربوط به دفاع پایان نامه در کنار همکاری کارشناسان پرتلاش

پردیس، کتابخانه مرکزی و کتابخانه دانشکده علوم اجتماعی و سازمان مرکزی دانشگاه و فعالیت های علمی و محاسن اخلاقی دانشجویان هم ورودی را ارج نهم.

همچنین از افراد و ادارات زیر نیز برای همکاری در انجام تحقیق تقدیر می شود:

آقایان زهیر مصطفی بلوردی و محسن کارگر (از دبیران و پژوهشگران در آموزش و پرورش کرمان) و آقای آزاد (پژوهشگر و استاد دوره های مرکز آموزش های همجوار دانشکده فنی کرمان).

روسا و کارشناسان محترم حراست اداره کل آموزش و پرورش استان کرمان و نواحی یک و دو آموزش و پرورش شهر کرمان؛ کارشناسان واحد های متوسطه نظری و پیش دانشگاهی و تحقیقات نواحی یک و دو شهر کرمان . آقای مجتبی سعیدیان رییس و کارکنان پژوهش سرای دانش آموزی ابن سینا، کارکنان بخش کتابخانه، مرجع و سایت پژوهشکده تعلیم و تربیت استان کرمان.

کارکنان کتابخانه، بخش مرجع و پایان نامه و سایت اینترنتی دانشگاه شهید باهنر کرمان و آقای دکتر سیامک زندرضوی، از اساتید بخش علوم اجتماعی دانشگاه شهید باهنر.

مدیران، معاونان، دبیران و پرسنل محترم دبیرستان های شهر کرمان که در هنگام تکمیل پرسش نامه ها به صورت آزمایشی و در مرحله نهایی با پژوهشگر همکاری نمودند همچنین مدیران و کارکنان مدارس که محقق در دوره کارشناسی ارشد به عنوان معلم در آنها مشغول به کار بود شامل دبیرستان های پسرانه : باهنر، فرهنگ، استاد مطهری، شریعتی، ایثارگران والفجر، علامه امینی، ثامن الحجج، طالقانی، پیامبر اعظم (ص) و دبیرستان های دخترانه : دکتر باخدا، دکتر حسابی، فرهنگ ناحیه 1 و 2، شایستگان، سید جمال الدین اسدآبادی، 12 فروردین، شهداء شماره 38 و شهید رضوانی نژاد.

و همه عزیزانی که یاریگر محقق در مراحل انجام پژوهش بودند.

مقدمه

نقش آموزش و پرورش در عصر کنونی، تنها انتقال معلومات و دانش نیست . توانمندسازی دانش آموزان برای زیستن در عصر کنونی از وظایف این نهاد مهم است که، زیربنای توسعه و پیشرفت محسوب می شود و معماران فردای کشور را تربیت می کند.

در میان مقاطع تحصیلی در آموزش و پرورش، مقطع متوسطه به سبب آنکه حلقه ارتباط بین مدرسه و جامعه است از اهمیت بالا و سرنوشت سازی برخوردار می باشد . دانش آموختگان این مقطع که به عنوان دیپلم از آن خارج می شود لازم است ضروری است به سواد رسانه ای به عنوان مهارتی لازم برای زندگی در عصر کنونی مجهز شوند. مهارتی که تسلط بر آن برای دانش آموزان بیش از سایر اقشار جامعه ضروری است.

از این رو بررسی میزان سواد رسانه ای دانش آموزان این مقطع، در کنار نمایان ساختن سطح سواد رسانه ای دانش آموزان، به انتخاب شیوه های درست ارتقا و آموزش این توانمندی در مدارس به عنوان یک ماده درسی مجزا یا همراه با دروس مرتبط کمک می نماید و به برنامه ریزان نظام آموزشی کشوری می رساند تا برپایه داشته های پژوهشی، برای آموزش سواد رسانه ای در کشور برنامه ریزی کنند اما:

میزان دسترسی و رژیم مصرف رسانه ای دانش آموزان چه وضعیتی دارد؟ دانش آمو زان کشور ما در چه سطحی از سواد رسانه ای قرار دارند؟ وضعیت سواد رسانه ای آنها با توجه به جنس، رشته تحصیلی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی چگونه است؟

در تحقیق حاضر در قالب پنج فصل تلاش شده است به این سوالات پاسخ داده شود. در فصل اول با بیان اهمیت، ضرورت و اهداف؛ انگیزه محقق از انجام تحقیق، به دست آوردن تصویری علمی و مستند از وضعیت سواد رسانه ای خروجی های انسانی آموزش و پرورش در کشور برای نخستین بار، عنوان شده است . فصل دوم در پنج

بخش مرورتاریخی، مرور مفهومی، مرور نظری، مرور تجربی و چارچوب نظری تدوین گردیده است که در آن با مرورتاریخی روند تکاملی سواد و آموزش رسانه ای، تعاریف و نظریه های مطرح و مرتبط با سواد رسانه ای، نتایج پژوهش های داخلی و خارجی مطرح و در پایان، یک مدل نظری برای بررسی موضوع با در نظر گرفتن عوامل سازنده و تاثیر گذار بر سواد رسانه ای ارائه شده است.

درفصل سوم با معرفی متغیرهای سازنده سواد رسانه ای، تعاریف نظری و عملیاتی متغیرهای مستقل و وابسته ارائه شده است. در این فصل با ارائه مباحث روش شناسی و طرح سوالات و فرضیه ها، به بیان 72 گویه و سوال مطرح شده در پرسش نامه براساس مولفه های سازنده سواد رسانه ای پرداخته شده است.

فصل چهارم در دو بخش توصیف داده ها و تحلیل داده ها تنظیم گردیده است. در این بخش محاسبات آماری همراه با جداول مربوط ارائه شده است. در فصل پایانی و پنجم، خلاصه نتایج جداول توصیفی و تحلیل یافته ها مطرح و نتیجه گیری براساس نتایج آزمون های آماری ارائه گردیده است. این فصل، با ارائه مدل نهایی تحقیق، تعریف محقق از سواد رسانه ای و ارائه پیشنهادات، پایان یافته است.

فصل اول کلیات پژوهش

1	مقدمه
1-1	1-1 طرح موضوع و تعریف آن
2	1-2 بیان مساله
5-8	1-3 ضرورت و اهمیت موضوع
5	1-3-1 ضرورت و اهمیت علمی
7	1-3-2 اهمیت و ضرورت عملی
8	1-3-3 ضرورت های خاص انجام تحقیق
9-10	1-4 اهداف تحقیق
9	1-4-1 اهداف کلی
9	1-4-2 اهداف جزئی
10-11	1-5 فرآیند تاریخی موضوع
10	1-5-1 مهم ترین مراحل تکامل سواد رسانه ای
11	1-5-2 گام های سواد رسانه ای

فصل دوم مبانی نظری پژوهش

12	مقدمه
13-37	بخش اول: مرور تاریخی
13	2-1 نگاهی کلی به تاریخچه سواد رسانه ای
14-20	2-1-1 تاریخچه سواد رسانه ای در کشورها
14	2-1-1-1 کانادا
14	2-1-1-2 آمریکا
16	2-1-1-3 کشورهای اروپایی
17	2-1-1-4 استرالیا
18	2-1-1-5 آفریقای جنوبی
18	2-1-1-6 ژاپن
19	2-1-1-7 سنگاپور
20	2-1-1-8 ایران
21	2-1-2 نظام (سیستم) و فعالیت های مربوط به آموزش سواد رسانه ای در کشورها
26-29	2-1-3 تاریخچه رسانه ها
22	2-1-3-1 کتاب

- 22.....2-1-3-2 مطبوعات
- 23.....2-1-3-3 رادیو
- 24.....2-1-3-4 سینما
- 24.....2-1-3-5 تلویزیون
- 25.....2-1-3-6 ماهواره‌های ارتباطی پخش مستقیم
- 26.....2-1-3-7 بازی های رایانه ای
- 27.....2-1-3-8 اینترنت
- 29.....2-1-4 رسانه متعامل و کارکردهای آن
- 30.....2-1-4-1 زیر ساخت های رسانه تعاملی و ویژگی ها
- 31.....2-1-4-2 ویژگی های رسانه های تعاملی
- 31.....2-1-4-3 رسانه های متعامل و آموزش
- 32.....2-1-5 اهمیت وسایل ارتباط جمعی
- 32.....2-1-6 کارکردهای اصلی رسانه های جمعی برای جامعه
- 33.....2-1-7 سیر تحول جوامع
- 35.....2-1-7-1 مراحل تحول جوامع انسانی از دید مک لوهان
- بخش دوم : مرور مفهومی 38-59**
- 38.....2-2-1 تعریف سواد رسانه ای و تحول مفهومی آن
- 38.....2-2-1-1 تعاریف موجود از سواد رسانه ای
- 39.....2-2-1-2 مسئولیت های مدنی و حقوق دموکراتیک
- 40.....2-2-1-3 تعریف سواد رسانه ای از نگاه صاحب نظران خارجی
- 41.....2-2-1-4 سواد رسانه ای در نگاه صاحب نظران ایرانی
- 43.....2-2-1-5 توافق بر تعریف
- 43.....2-2-2 مفاهیم سواد رسانه ای
- 46.....2-2-3 ابعاد دیداری سواد رسانه ای
- 48.....2-2-4 سوالات کلیدی سواد رسانه ای
- 48.....2-2-5 سواد رسانه ای و آموزش رسانه ای
- 49.....2-2-5-1 ویژگی های پروژه‌های سواد رسانه‌ای
- 49.....2-2-5-2 توجه به آموزش سواد رسانه ای
- 50.....2-2-6 رهنمودهای برنامه‌های جامع سواد رسانه‌ای
- 51.....2-2-7 چه چیزی سواد رسانه ای نیست
- 51.....2-2-8 اصول و تحلیل منتقدانه پیام ها

- 52-2-9 تفکر انتقادی.....
- 53-2-10 ویژگی های تفکر انتقادی.....
- 54-2-11 سواد رسانه ای و تفکر انتقادی.....
- 56-2-12 ضرورت سواد رسانه ای انتقادی.....
- 57-2-13 راه های اصلی برای ادغام سواد رسانه ای و تفکر انتقادی.....
- 58-2-14 آموزش انتقادی رسانه.....
- 58-2-15 خلاصه مفاهیم، سوال ها و کلید واژه های سواد رسانه ای.....
- بخش سوم : مرور نظری 60-85**.....
- 60-2-3-1 سواد رسانه ای از نظرهایب.....
- 61-2-3-1 تلفیق نظر لاسول و ها بز.....
- 62-2-3-2 مراحل سواد رسانه ای از نظر ثومن.....
- 65-2-3-3 سواد رسانه ای از دید دیوید باکینگهام.....
- 65-2-3-3-1 سواد رسانه ای و سواد انتقادی.....
- 66-2-3-3-2 مفاهیم کلیدی سواد رسانه ای و آموزش رسانه ای.....
- 67-2-3-4 سواد رسانه ای از دید جیمز پاتر.....
- 67-2-3-4-1 قطعات ساختما نی سواد رسانه ای.....
- 71-2-3-4-2 تعریف سواد رسانه ای از دید پاتر.....
- 73-2-3-4-3 مزایای سواد رسانه ای بالاتر.....
- 75-2-3-5 پردازش اطلاعات.....
- 76-2-3-5-1 گزینشگری.....
- 77-2-3-5-2 جور کردن معنی.....
- 77-2-3-5-3 معنا سازی.....
- 78-2-3-6 نظریه های ارتباطات مرتبط با سواد رسانه ای.....
- 78-2-3-6-1 استفاده و رضامندی.....
- 79-2-3-6-2 مخاطب منفعل.....
- 82-2-3-7 الگوی یادگیری پردازش اطلاعات گانیه.....
- 85-2-3-8 تفاوت حافظه کوتاه مدت و بلند مدت.....
- 85-2-3-9 هدف های آموزش حیطة شناختی.....
- بخش چهارم : مرور تجربی 86-92**.....
- 92-2-4-1 مراحل پژوهش در رسانه های جمعی.....

- 2-4-2 پژوهش های خارجی..... 86
- 2-4-2 پژوهش های داخلی..... 90
- بخش پنجم : چارچوب نظری..... 93-101**
- 2-5-1 از تئوری های شناختی تا سواد رسانه ای 93
- 2-5-2 مدل نظری پیشنهادی سواد رسانه ای و روابط رسانه- کاربر - تولید کننده..... 96

فصل سوم روش شناسی

- 3-1 شمای تحقیق..... 102
- 3-2 سوال های تحقیق 102
- 3-3 فرضیه های تحقیق 103
- 3-4 تعاریف نظری و عملی متغیر های پژوهش 104
- 3-4-1 متغیر وابسته (سواد رسانه ای)..... 104
- 3-4-2 متغیرهای مستقل سواد رسانه ای..... 105
- 3-4-2-1 توانایی دسترسی و استفاده از رسانه ها..... 105
- 3-4-2-2 توانایی تحلیل و ارزیابی پیام های رسانه ای..... 106
- 3-4-2-3 توانایی برقراری ارتباط با پیام های رسانه ای..... 109
- 3-4-2-4 توانایی تفکر انتقادی نسبت به محتوای رسانه ها..... 110
- 3-5 پرسش نامه و متغیرهای چهارگانه سواد رسانه ای..... 111
- 3-6 سایر متغیرهای مستقل 112
- 3-6-1 رشته های تحصیلی..... 112
- 3-6-2 پایگاه اقتصادی - اجتماعی..... 112
- 3-6-3 ویژگی های فردی..... 115
- 3-7 روش تحقیق..... 116
- 3-7-1 مزایای پژوهش پیمایشی..... 116
- 3-7-2 مقیاس لیکرت..... 116
- 3-8 تکنیک تحقیق..... 117
- 3-9 جامعه آماری..... 118
- 3-10 روش نمونه گیری..... 118
- 3-11 برآورد حجم نمونه..... 119
- 3-12 رویه جمع آوری اطلاعات..... 120

121	.....3-13 سطح تجزیه و تحلیل
121	.....3-14 تکنیک های آماری
122	.....3-15 پایایی
123	.....3-16 اعتباراندازه گیری
123	.....3-17 محدودیت های روش شناختی

فصل چهارم توصیف و تحلیل داده ها

125	.....مقدمه
126-176	.....بخش اول:توصیف داده ها
126	.....4-1 ویژگی های فردی
126	.....4-1-1 جنس دانش آموزان
126	.....4-1-2 سن دانش آموزان
127	.....4-1-3 رشته تحصیلی
127	.....4-1-4 پایگاه اقتصادی - اجتماعی
128	.....4-1-5 جداول توزیع داده های مربوط به مولفه دسترسی و استفاده
139	.....4-1-6 جداول توصیفی مربوط به مولفه تحلیل و ارزیابی
150	.....4-1-7 جداول توصیفی مربوط به مولفه توانایی تولید و برقراری ارتباط باپیام های رسانه ای
162	.....4-1-8 جداول توصیفی مربوط به مولفه تفکر انتقادی
176-188	.....بخش دوم:تحلیل داده ها و آزمون فرضیه ها
176	.....4-2-1 تجزیه و تحلیل رابطه میان ویژگی های فردی و وضعیت سواد رسانه ای
179	.....4-2-2 تجزیه و تحلیل رابطه میان پایگاه اقتصادی - اجتماعی و وضعیت سواد رسانه ای
180	.....4-2-3 تجزیه و تحلیل رابطه میان جنس و استفاده از رسانه ها
189-190	.....بخش سوم:بررسی همبستگی ها
191-203	.....بخش چهارم:آزمون فرضیه ها

فصل پنجم بحث و نتیجه گیری

204	.....مقدمه
204-216	.....5-1 خلاصه نتایج جداول توصیفی
204	.....5-1-1 جداول توصیفی مربوط به ویژگی های فردی
205	.....5-1-2 جداول توصیفی مربوط به مولفه دسترسی به رسانه ها و استفاده از رسانه ها
207	.....5-1-3 خلاصه جداول توصیفی مربوط به مولفه تحلیل و ارزیابی
210	.....5-1-4 جداول توصیفی مربوط به مولفه توانایی تولید و ارتباط با پیام های رسانه ای

- 5-1-5 جداول توصیفی مربوط به مولفه تفکر انتقادی به رسانه 213
- 2 - 5 خلاصه نتایج تحلیل یافته ها 217
- 3- 5 نتیجه گیری..... 223-232
- 1-3-5 جنس و سواد رسانه ای..... 223
- 2-3-5 پایگاه اقتصادی - اجتماعی و سواد رسانه ای 225
- 3-3-5 رشته های تحصیلی سواد رسانه ای..... 227
- 4-3-5 پایگاه اقتصادی - اجتماعی و استفاده از رسانه های مکتوب..... 229
- 5-3-5 پایگاه اقتصادی - اجتماعی و استفاده از اینترنت..... 231
- 4-5 بررسی همبستگی ها 233
- 5-5 مدل نهایی..... 234
- 6-5 تعریف محقق از سواد رسانه ای..... 236
- 7-5 محدودیت های عمومی پژوهش..... 236
- 8-5 پیشنهادات..... 237

منابع

پیوست

فهرست جداول

- جدول شماره 1-1 مهم ترین مراحل تکامل سواد رسانه ای..... 11
- جدول شماره 2-1 گام های سواد رسانه ای 11
- جدول شماره 2-1 سیستم و فعالیت های مرتبط با آموزش سواد رسانه ای در ژاپن 19
- جدول شماره 2-2 نظام (سیستم) و فعالیت های مربوط به آموزش سواد رسانه ای در کشور ها 21
- جدول شماره 3-2 تعاریف موجود از سواد رسانه ای 38
- جدول شماره 4-2 مسئولیت های مدنی و حقوق دموکراتیک 39
- جدول شماره 5-2 آموزش انتقادی رسانه 58
- جدول شماره 6-2 خلاصه مفاهیم، سوال ها و کلید واژه های سواد رسانه ای..... 59
- جدول شماره 7-2 مهارت ها 70
- جدول شماره 8-2 خلاصه سه وظیفه پردازشگری اطلاعات 75
- جدول شماره 9-2 تفاوت حافظه کوتاه مدت و بلندمدت 85
- جدول شماره 1-3 پرسش نامه و متغیرهای چهارگانه سواد رسانه ای..... 112
- جدول شماره 1-4 توزیع فراوانی برحسب جنس دانش آموزان 126
- جدول شماره 2-4 توزیع فراوانی برحسب سن دانش آموزان 126
- جدول شماره 3-4 توزیع فراوانی برحسب رشته تحصیلی دانش آموزان 127
- جدول شماره 4-4 توزیع فراوانی پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده دانش آموزان..... 127
- جدول شماره 5-4 توزیع فراوانی میزان استفاده(تماشای) شبکه های تلویزیونی ایران..... 128
- جدول شماره 6-4 توزیع فراوانی میزان استفاده(تماشای) شبکه های تلویزیونی ماهواره ای مجاز ایران 129
- جدول شماره 7-4 توزیع فراوانی میزان استفاده از برنامه های رادیو (داخلی) در شبانه روز 129
- جدول شماره 8-4 توزیع فراوانی میزان مطالعه روزنامه توسط دانش آموزان در شبانه روز..... 130
- جدول شماره 9-4 توزیع فراوانی میزان استفاده از اینترنت توسط دانش آموزان..... 130
- جدول شماره 10-4 توزیع فراوانی میزان استفاده هفتگی از بازی های رایانه ای در شبانه روز..... 131
- جدول شماره 11-4 توزیع فراوانی میزان استفاده هفتگی از لوح های فشرده درسی 132
- جدول شماره 12-4 توزیع فراوانی میزان استفاده هفتگی از لوح های فشرده غیردرسی..... 132
- جدول شماره 13-4 توزیع فراوانی میزان دسترسی به اینترنت..... 133
- جدول شماره 14-4 توزیع فراوانی میزان مطالعه(استفاده) مجله در یک ماه..... 133
- جدول شماره 15-4 توزیع فراوانی میزان سینما رفتن سالانه دانش آموزان..... 134
- جدول شماره 16-4 توزیع فراوانی میزان "تاثیر و تعزیه دیدن" سالانه دانش آموزان 134
- جدول شماره 17-4 توزیع فراوانی میزان استفاده از اینترنت برای به روز کردن نرم افزارها 135
- جدول شماره 18-4 توزیع فراوانی میزان استفاده از اینترنت برای جستجو و دانلود کردن مقالات و مطالب علمی، آموزشی..... 136
- جدول شماره 19-4 توزیع فراوانی میزان استفاده از سایت های خبری و نشریات آنلاین..... 136
- جدول شماره 20-4 توزیع فراوانی میزان استفاده ثبت نام های اینترنتی..... 137
- جدول شماره 21-4 توزیع فراوانی میزان استفاده از مطالب اینترنتی در انجام فعالیت های کلاسی و درسی 138
- جدول شماره 22-4 توزیع فراوانی میزان استفاده از رسانه ها برای افزایش اطلاعات و دانش 138
- جدول شماره 23-4 توزیع فراوانی میزان تشخیص مالکیت رسانه ها، توسط دانش آموزان..... 139
- جدول شماره 24-4 توزیع فراوانی میزان آشنایی دانش آموزان با اصطلاح "شهروند الکترونیک" 140
- جدول شماره 25-4 توزیع فراوانی میزان آشنایی دانش آموزان با اصطلاح "دولت الکترونیک" 140
- جدول شماره 26-4 توزیع فراوانی میزان شناخت دانش آموزان از دامنه سایت ها..... 141

- جدول شماره 27-4 توزیع فراوانی میزان شناخت دانش آموزان از گزینه جستجو تعبیه شده در سایت ها.....141
- جدول شماره 28-4 توزیع فراوانی میزان شناخت دانش آموزان از آرشيو(مطالب بایگانی شده)در سایت ها یا وبلاگ ها.....142
- جدول شماره 29-4 توزیع فراوانی میزان شناخت دانش آموزان از گزینه پیوند در سایت ها یا وبلاگ ها.....143
- جدول شماره 30-4 توزیع فراوانی میزان توجه دانش آموزان به گزینه تاریخچه در سایت ها یا وبلاگ ها.....143
- جدول شماره 31-4 توزیع فراوانی میزان شناخت دانش آموزان از صفحات خانگی، صفحه نخست سایت ها ، وبلاگ ها یا مطبوعات.....144
- جدول شماره 32-4 توزیع فراوانی میزان شناخت دانش آموزان از منو ها و کلیدهای راهنما موجود در سایت ها یا وبلاگ ها 145
- جدول شماره 33-4 توزیع فراوانی میزان توجه دانش آموزان به نویسنده یک مطلب در روزنامه، مجله(رسانه ها) 145
- جدول شماره 34-4 توزیع فراوانی میزان توجه دانش آموزان به سابقه و اهداف پدیدآورنده یک پیام به هنگام دریافت پیام.....146
- جدول شماره 35-4 توزیع فراوانی میزان طرح پرسش درباره هدف از پخش پیام یا برنامه رسانه ای به هنگام استفاده از رسانه ها 146
- جدول شماره 36-4 توزیع فراوانی میزان دقت درارایه اطلاعات یک رویداد، مثلا خبر یک حادثه،درهمه ابعاد 147
- جدول شماره 37-4 توزیع فراوانی میزان متوجه شدن از تکنیک های تصویربرداری در جهت کوچک نمایی یا بزرگ نمایی.....148
- جدول شماره 38-4 توزیع فراوانی میزان تنظیم و نوع استفاده از رسانه ها با تحلیل و ارزیابی، 148
- جدول شماره 39-4 توزیع فراوانی، میزان تحلیل تکنیک های تولید برنامه رسانه ای به هنگام دیدن، توسط دانش آموزان.....149
- جدول شماره 40-4 توزیع فراوانی، میزان شناخت انواع برنامه های رسانه ای 150
- جدول شماره 41-4 توزیع فراوانی میزان استفاده از پست الکترونیک توسط دانش آموزان.....150
- جدول شماره 42-4 توزیع فراوانی میزان استفاده از گروه ها وانجمن های اینترنتی 151
- جدول شماره 43-4 توزیع فراوانی میزان "چت کردن در اینترنت" توسط دانش آموزان.....151
- جدول شماره 44-4 توزیع فراوانی میزان تسلط در کار با سیستم عامل، مانند ویندوز و... توسط دانش آموزان.....152
- جدول شماره 45-4 توزیع فراوانی میزان تسلط در کار با نرم افزارهای آفیس مانند اکسل وردو... 152
- جدول شماره 46-4 توزیع فراوانی میزان تسلط در کار با نرم افزارهای گرافیکی،مانند فتوشاپ ... .153
- جدول شماره 47-4 توزیع فراوانی میزان تسلط در استفاده از امکانات یک مرورگر، مانند اینترنت اکسپلورر توسط دانش آموزان.....154
- جدول شماره 48-4 توزیع فراوانی میزان تسلط در استفاده از امکانات پست الکترونیک، مانند ارسال متن، عکس و... توسط دانش آموزان.....154
- جدول شماره 49-4 توزیع فراوانی میزان تسلط در استفاده از ابزارهای ارتباط آنلاین (برخط)، مانند یاهو مسنجر و... توسط دانش آموزان.....155
- جدول شماره 50-4 توزیع فراوانی میزان تسلط در ایجاد وبلاگ، توسط دانش آموزان 156
- جدول شماره 51-4 توزیع فراوانی میزان تسلط در تولید کلیپ ویدیویی درخانه (با یارانه،دوربین و...) توسط دانش آموزان.....156
- جدول شماره 52-4 توزیع فراوانی میزان تسلط در کار با برنامه های صوتی،تصویری، مانند مدیاپلیر و... توسط دانش آموزان.....157
- جدول شماره 53-4 توزیع فراوانی میزان تسلط دانش آموزان در زبان انگلیسی (خواندن، شنیدن،نوشتن،صحبت کردن).....157
- جدول شماره 54-4 توزیع فراوانی میزان ارسال پیامک یا ایمیل به برنامه های رادیویی،تلویزیونی یا روزنامه ها و... توسط دانش آموزان 158
- جدول شماره 55-4 توزیع فراوانی میزان نظردادن در سایت ها یا وبلاگ ها، توسط دانش آموزان 159
- جدول شماره 56-4 توزیع فراوانی میزان تشخیص مردم فرهنگ های مختلف،به هنگام دیدن تلویزیون، از طریق شیوه زندگی و.....159
- شماره 57-4 توزیع فراوانی، دیدگاه دانش آموزان درباره میزان دریافت پیام های متفاوت از یک برنامه رسانه ای.....160
- جدول شماره 58-4 توزیع فراوانی، میزان داشتن دیدگاه های بیشتر نسبت به دیگران ، درباره آنچه در رسانه ها می بینند یا می خوانند.....161
- جدول شماره 59-4 توزیع فراوانی میزان اهمیت داشتن ،شناسایی صاحبان،منافع مالکان و همچنین سابقه آنها.....162
- جدول شماره 60-4 توزیع فراوانی سوال:چه اندازه از طریق محتوای برنامه های خبری، متوجه سوگیری های رسانه می شوید.....162
- جدول شماره 61-4 توزیع فراوانی: من قادرهستم ارزش ها و جنبه های نشان داده شده در کارتون هاو... را تشخیص دهم.....163
- جدول شماره 62-4 توزیع فراوانی، من درباره نفوذ و تاثیر تلویزیون، اینترنت، بازی های رایانه ای و ... در جامعه مان فکر می کنم.....164
- جدول شماره 63-4 توزیع فراوانی، پاسخ به: نسبت به آنچه که در اینترنت می بینم یا می خوانم منتقدانه می اندیشم.....165
- جدول شماره 64-4 توزیع فراوانی، وقتی تلویزیون می بینم، توجه می کنم که پندارها و تصاویر کلیشه ای درباره مردم و... وجوددارد.....166
- جدول شماره 65-4 توزیع فراوانی، پاسخ به گوئی: شیوه ها و نقاط قوت وضعف تبلیغات رسانه هارا مورد توجه قرار می دهم.....167

- جدول شماره 66-4 توزیع فراوانی: فناوری های جدید اطلاعاتی، ارتباطی، مهاجرت افراطی روستاییان را کاهش می دهد.....168
- جدول شماره 67-4 توزیع فراوانی، پاسخ دانش آموزان به گویه: وقتی تلویزیون می بینم، شیوه های (تکنیک های) مختلف به کار رفته برای اطلاع رسانی، متقاعد کردن، سرگرم کردن، تحت تاثیر قرار دادن و جلب توجه بیننده را در ذهنم مورد سوال قرار می دهم.....169
- جدول شماره 68-4 توزیع فراوانی: به چه میزان در جستجوهای اینترنتی، فقط از اولین مطلب معرفی شده، استفاده می کنید؟.....170
- جدول شماره 69-4 توزیع فراوانی، دیدگاه به گویه: تلویزیون، زندگی واقعی را به تصویر می کشد.....171
- جدول شماره 70-4 توزیع فراوانی، دیدگاه به گویه: فکر می کنم، درک و فهمیدن " کارتون ها" آسان است.....171
- جدول شماره 71-4 توزیع فراوانی، دیدگاه به گویه: فکر می کنم درک و فهمیدن اخبار و موضوعات روز آسان است.....172
- جدول شماره 72-4 توزیع فراوانی، دیدگاه به گویه: دسترسی به فناوری های جدید، مانند اینترنت فقط به افراد "دارا" محدود می شود.....173
- جدول شماره 73-4 توزیع فراوانی، گویه: رسانه های توانمند مرا به چیزهایی که قبلا هرگز انجام نداده ام وادار کنن.....174
- جدول شماره 74-4 توزیع فراوانی: کسانی که برنامه های رسانه ای را ایجاد می کنند به شدت تحت تاثیر نیازمالی هستند.....174
- جدول شماره 75-4 توزیع فراوانی، گویه: من دوست ندارم درباره اطلاعاتی که در اینترنت یا تلویزیون و... می بینم، زیاد، فکر کنم.....175
- جدول شماره 76-4 توزیع فراوانی، گویه: در مجموع، تبلیغات رسانه ای، تصویری صادقانه از محصولات تبلیغ شده، نشان می دهد.....176
- جدول شماره 77-4 جنس و میانگین رتبه های سواد رسانه ای.....177
- جدول شماره 78-4 نتایج آزمون یومان- ویتنی درباره جنس و سواد رسانه ای.....177
- جدول شماره 79-4 گزارش مقایسه میانگین سواد رسانه ای بر حسب سن.....178
- جدول شماره 80-4 آزمون (آنووا) مقایسه میانگین سواد رسانه ای بر حسب سن.....178
- جدول شماره 81-4 مقدار ضریب نسبت همبستگی بین سن و سواد رسانه ای.....178
- جدول شماره 82-4 گزارش آزمون کراسکال- والیس در خصوص پایگاه اقتصادی - اجتماعی با سواد رسانه ای.....179
- جدول شماره 83-4 نتایج آزمون کای اسکوتر، برای تعیین سطح معناداری پایگاه اقتصادی - اجتماعی با سواد رسانه ای.....179
- جدول شماره 84-4 جدول توافقی (کای اسکوتر) جنس و سطح استفاده از رسانه های مکتوب.....180
- جدول شماره 85-4 نتایج آزمون کای اسکوتر برای تعیین سطح معناداری جنس با سواد رسانه ای.....181
- جدول شماره 86-4 جنس و میانگین رتبه های دسترسی به اینترنت.....182
- جدول شماره 87-4 نتایج آزمون یومان- ویتنی درباره جنس و دسترسی به اینترنت.....182
- جدول شماره 88-4 جدول توافقی (کای اسکوتر) جنس و سطح سواد رسانه ای دانش آموزان رشته ریاضی فیزیک.....183
- جدول شماره 89-4 نتایج آزمون کای اسکوتر برای تعیین سطح معناداری جنس و سطح سواد رسانه ای در رشته ریاضی فیزیک.....184
- جدول شماره 90-4 جدول توافقی (کای اسکوتر) جنس و سطح سواد رسانه ای دانش آموزان رشته علوم تجربی.....185
- جدول شماره 91-4 نتایج آزمون کای اسکوتر برای تعیین سطح معناداری جنس و سطح سواد رسانه ای در رشته علوم تجربی.....186
- جدول شماره 92-4 جدول توافقی (کای اسکوتر) جنس و سطح سواد رسانه ای دانش آموزان رشته علوم انسانی.....187
- جدول شماره 93-4 نتایج آزمون کای اسکوتر برای تعیین سطح معناداری جنس و سطح سواد رسانه ای در رشته علوم انسانی.....188
- جدول شماره 94-4 ضرایب همبستگی میان مولفه های سازنده سواد رسانه ای با سواد رسانه ای.....189
- جدول شماره 95-4 ضرایب همبستگی میان پایگاه اقتصادی - اجتماعی با سواد رسانه ای و مولفه های آن.....189
- جدول شماره 96-4 جدول توافقی (کای اسکوتر) پایگاه اقتصادی - اجتماعی و سطح سواد رسانه ای دانش آموزان.....191
- جدول شماره 97-4 نتایج آزمون آماری کای اسکوتر در تعیین سطح معناداری پایگاه اقتصادی اجتماعی و سطح سواد رسانه ای دانش آموزان.....192
- جدول شماره 98-4 گزارش آزمون کروسکال والیس سواد رسانه ای بر حسب رشته تحصیلی.....193
- جدول شماره 99-4 نتایج آزمون کای اسکوتر سواد رسانه ای و رشته های تحصیلی.....193
- جدول شماره 100-4 مقایسه میانگین سواد رسانه ای در دختران و پسران دانش آموز.....194
- جدول شماره 101-4 نتایج آزمون مقایسه میانگین سواد رسانه ای در بین دختران و پسران دانش آموز.....194
- جدول شماره 102-4 جدول توافقی (کای اسکوتر) سطح سواد رسانه ای بر حسب جنس دانش آموزان.....195
- جدول شماره 103-4 نتایج آزمون آماری کای اسکوتر در تعیین سطح معناداری جنس و سطح سواد رسانه ای.....196

- جدول شماره 104-4 مقایسه میانگین دسترسی و استفاده از رسانه ها در دختران و پسران دانش آموز.....197
- جدول شماره 105-4 نتایج آزمون مقایسه میانگین دسترسی و استفاده از رسانه هادر بین دختران و پسران دانش آموز.....197
- جدول شماره 106-4 مقایسه میانگین تحلیل و ارزیابی از رسانه ها در دختران و پسران دانش آموز.....198
- جدول شماره 107-4 نتایج آزمون مقایسه میانگین توانایی تحلیل و ارزیابی در بین دختران و پسران دانش آموز.....198
- جدول شماره 108-4 مقایسه میانگین تولید ارتباط با پیام های رسانه ای در دختران و پسران دانش آموز.....199
- جدول شماره 109-4 نتایج آزمون مقایسه میانگین توانایی تحلیل و ارزیابی در بین دختران و پسران دانش آموز.....199
- جدول شماره 110-4 مقایسه میانگین تفکر انتقادی نسبت به پیام های رسانه ای در دختران و پسران دانش آموز 200
- جدول شماره 111-4 نتایج آزمون مقایسه میانگین توانایی تحلیل و ارزیابی در بین دختران و پسران دانش آموز.....200
- جدول شماره 112-4 جدول توافقی (کروسکال والیس) پایگاه اقتصادی- اجتماعی و میزان استفاده از رسانه های مکتوب در دانش آموزان..201
- جدول شماره 113-4 نتایج آزمون آماری کای اسکوئر در تعیین سطح معناداری پایگاه و میزان استفاده از رسانه های مکتوب.....201
- جدول شماره 114-4 جدول توافقی (کروسکال والیس) پایگاه اقتصادی- اجتماعی و میزان استفاده از اینترنت در دانش آموزان.....202
- جدول شماره 115-4 نتایج آزمون آماری کروسکال والیس در تعیین سطح معناداری پایگاه اقتصادی- اجتماعی و میزان استفاده از اینترنت.202

فهرست نمودارها

- نمودار شماره 1-2 اصول و تحلیل منتقدانه پیام‌ها..... 52
- نمودار 2-2 سواد رسانه ای از نظر هابز) 60
- نمودار 2-2 تلفیق نظر لاسول و ها بز 61
- نمودار شماره: 3-2 ساختارهای دانش 69
- نمودار شماره: 4-2 شکاف آگاهی 81
- نمودار شماره: 5-2 مدل پردازش اطلاعات 83
- نمودار شماره 6-2 مراحل پژوهش در رسانه های جمعی 86
- نمودار شماره 7-2 مدل نظری تحقیق 96
- نمودار شماره 8-2 روابط تعادلی: کاربر، رسانه، تولیدکننده 100
- نمودار شماره: 1-5 مدل نهایی تحقیق 235

فصل اول

کلیات پژوهش